

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou poslední letošní číslo revue *Paměť a dějiny*, a jak se už stalo dobrým zvykem, i tentokrát nabízí škálu studií, článků a dalších informací věnovaných řadě otázek a problémů, které nepatří mezi příliš frekventované v běžné časopisecké produkci. Domníváme se však, že nejen obohatí dosa-
vadní poznání, ale také pod-
nítí k přemýšlení o dávnější
i nedávné minulosti.

Studie Davida Svobody *Loučení bez dojetí* přibližuje situa-
ci na Podkarpatské Rusi kon-
cem roku 1938 a v prvním
čtvrtletí 1939. Tato oblast le-
žela v průsečíku zájmů Ukra-
jinců, Maďarů a slábnoucí
pražské ústřední vlády, jejíž
pozice měla zachraňovat mise
generála Lva Prchalý. Vývoj
i tam spěl přes veškerou dra-
maticitost a spletitost k tuše-
nému konci, jenž uzavíral éru česko-ukrajinského soužití,
k maďarské okupaci zbývajících území Podkarpatské Rusi.

Miloš Hořejš popisuje v článku *Rudolf a Humprecht Czer-
ninové z Chudenic* represe, které postihly v letech nacistic-
ké okupace českou šlechtu – nejen zabráním majetku, ale
v některých případech i odsouzením k trestu smrti.

Metody nacistických bezpečnostních složek analyzuje
ve své stati *Mýtus Koslowski* Václav Adamec. Na příkladu
kriminálního rady Otty Koslowského z brněnského fídicí
úřadovny Gestapa ukazuje, jaké prostředky využíval ne-
jen on, ale i další gestapáci v boji proti odbojovému hnutí
na Moravě i v Čechách. Zabývá se jeho rolí u stanných
soudů, jeho působením na Slovensku, v Maďarsku a Bul-
harsku a neopomíjí ani Koslowského síť konfidentů a je-
jich využívání v každodenní protiodbojové činnosti.

K letům 1939–1945 se váže i rubrika Dokumenty. V ní
publikuje Zdeněk Vališ pod názvem *Z (ne)známé korespon-
dence* dopisy, které si mezi sebou vyměnili na jaře 1939
a zjara 1945 zpravodajský důstojník František Moravec
a prezident Edvard Beneš. Pro čtenáře je zajímavá promě-
na jejich vztahu, kdy se v roce 1945 ukázalo, nakolik prag-
matický prezident na politický nátlak zejména komunistů
„hodil“ tehdy již generála Moravce „přes palubu“.

V rubrice Příběh 20. století připomínají Jan Dvořák, Jan
Horník a Adam Hradilek v článku *První transporty evrop-
ských Židů v dějinách holocaustu* 75. výročí deportace více
než pět tisíc Židů z Ostravy, Vídně a Katovic do Niska nad
Sanem na východě Generálního gouvernementu. Většina
z nich pak našla smrt či je čekal strastiplný život v naci-
stických a sovětských lágrech. Fotografie některých z nich
připomíná obálka tohoto čísla.

Postoupíme-li do poválečné historie, pak je třeba zmínit
studii Lukáše Kopeckého *„Tito důstojníci jsou zavázáni mu*

vděčností...“, v níž se autor zabývá sledováním bývalého
ministra národní obrany Františka Machníka a jeho přátel
agenty Obranného zpravodajství (řízeného komunisty)
v poválečných letech. Přestože ho Národní soud, jako soud
čestný, v dubnu 1947 zprostil obvinění, byl v roce 1952 za-
tčen StB a odsouzen Státním
soudem v Praze k pěti letům
odnětí svobody pro trestné
činy velezrady a neoznámení
protistátní činnosti.

Aktivitu východoevropské-
ho protikomunistického exi-
lu na Západě během studené
války popisuje Martin Neko-
la ve studii *Perem proti železné
oponě*. Středem jeho zájmu se
stala činnost Mezinárodní
federace svobodných noviná-
řů v exilu. Je třeba podotk-
nout, že se autor jako jeden
z mála snaží zmapovat proza-
tím nepřilíši probádané a přitom všestranné úsilí čs. exu-
lantů napomoci porobeným evropským národům k osvo-
bození od rudé totality.

Zmínit je třeba i studii Pavla Žáčka *Poslední dny generál-
ního tajemníka KSČ* popisující události, které zahájily po-
slední fázi destrukce komunistického režimu a současně
uzavíraly Jakešovo působení ve funkci generálního tajem-
níka ÚV KSČ.

Ve stati *„Situace se dá zvládnout pomocí policejních pro-
středků“* pak Milan Bárta shrnuje stav a situaci na Fede-
rálním ministerstvu vnitra v roce 1989. Na základě ar-
chivních dokumentů hodnotí snahy likvidovat opoziční
projevy nasazením represivních složek a poukazuje na
neschopnost jeho vedení adekvátně reagovat na nové
impulzy a skutečnosti. Zsvěceně objasňuje spory ve ve-
dení, jeho personální proměny až po zrušení Státní bez-
pečnosti v polovině února 1990.

Za přečtení stojí i zamyšlení nad knihou S. Neitzela
a H. Welzera *Vojáci. Protokoly o boji, zabíjení a umírání* z pera
Ladislava Kudrny. Přehlednuty by neměly být ani drobněj-
ší příspěvky, jako je informace Jiřiny Dvořákové o ruském
novináři Jevgeniji Smirnovovi ze severouralského Solikam-
sku, který zkoumal jeden ze sovětských lágrů, tzv. lesní
tábor Usollag, zprávy o mezinárodních konferencích (Pod-
karpatská Rus, M. Jesenská), o Muzeu poznaňského po-
vstání 1956 a Evropském centru Solidarity v Gdaňsku.
A ještě jedno doporučení: přečtěte si anketu o tom, zda
zřídít památník Jana Palacha a jakou by měl mít podobu
a obsah.

Přeji vám, aby nejnovější číslo revue *Paměť a dějiny*
rozšířilo vaše poznání a vedlo k inspirativnímu přemýš-
lení o naší i světové minulosti.

Jan Gebhart